

УДК 373.3.016+81 В-68

Ольга ВОЛОШИНА,

orcid.org/0000-0001-8226-8681

здобувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
(Кропивницький, Україна), mikka071986@gmail.com

ОЦІНЮВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕСТОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Пошук ефективних шляхів вимірювання рівня навчальних досягнень учнів початкової школи набуває нині надзвичайної актуальності. Стаття присвячена оцінюванню іншомовної компетентності молодших школярів. У статті проаналізовано поняття «контроль», «оцінювання», «тестовий контроль». Визначено, що головною метою системи тестового контролю є управління навчальним процесом в оволодінні учнями іншомовною комунікативною компетентністю. У статті висвітлено дидактичні можливості тестових технологій, запропоновано методичні рекомендації щодо їх застосування під час оцінювання учнів початкової школи на уроках іноземної мови. Розглянуто види та підвиди тестового контролю з іноземних мов у початковій школі.

Ключові слова: іншомовна компетентність, молодші школярі, тестові технології, іноземні мови, оцінювання іншомовної компетентності.

Olga VOLOSHINA,

orcid.org/0000-0001-8226-8681

Applicant of the Department of Pedagogy
and Educational Management
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State
Pedagogical University
(Kropivnitsky, Ukraine) mikka071986@gmail.com

EVALUATION OF EXTERNAL COMPETENCY OF THE ELEMENTARY SCHOOLS WITH APPLICATION OF TEST TECHNOLOGIES

The article defines the essence and components of the concept of evaluation of foreign language competences of junior pupils. The question of application of test technologies for assessing foreign language competence of elementary school students is revealed. The ability to determine the level of formation of communicative competence of junior high school students in the process of studying English with the use of test technologies is shown. The state of professional training of future teachers of primary school is analyzed and the conditions of optimization of their preparation for the assessment of foreign language communicative competence by means of test technologies in English lessons are determined. The work is aimed at improving the quality of training of employees general educational institutions and educational management institutions in areas of pedagogical assessment, testing and monitoring of education quality. Can be used in the process of organizing pedagogical measurements in general education educational institutions.

The organization of the process of studying foreign languages has a long history, like the language itself, since throughout the time communication and contacts with peoples who spoke in other languages were maintained. In the context of European integration, the study of foreign languages is an important component of the educational policy of our state. One of the key competencies for students, according to the State Standard of General Education, is the ability to communicate in native and foreign languages. That is why a lot of attention is paid to studying a foreign language from the elementary school. For the teacher, the question is how can quickly and effectively teach the foreign languages of their students, how to properly plan and organize the educational process itself.

The search for perfect methods for measuring the level of student achievement at the present stage of the development of information technology is extremely urgent, since objectivization of the measurement process, providing feedback, enables to coordinate this development. Consequently, objective and accurate methods of measuring and evaluating knowledge become one of the driving forces of scientific progress.

Key words: foreign language competence, junior pupils, test technologies, foreign languages, foreign language competence assessment.

Постановка проблеми. Пошук досконалих методів вимірювання рівня навчальних досягнень учнів на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій набуває надзвичайної актуальності, оскільки об'єктивізація процесу

вимірювання, забезпечуючи зворотний зв'язок, дає змогу координувати цей розвиток. Отже, об'єктивні та точні методи вимірювання й оцінювання знань стають однією з рушійних сил наукового прогресу.

Організація процесу вивчення іноземних мов має довгу історію, як і сама мова, оскільки протягом усього часу утримувалися зв'язок та контакти з народами, які розмовляли іншими мовами. В умовах євроінтеграції вивчення іноземних мов є важливою складовою частиною освітньої політики нашої держави. Однією з ключових компетентностей для учнів, згідно із Державним стандартом загальної освіти, є здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами. Саме тому вивченню іноземної мови приділяється багато уваги починаючи з початкової школи. Для вчителя досить актуальними є питання, в який спосіб можна швидко та ефективно навчити іноземних мов своїх учнів, як правильно спланувати і організувати сам освітній процес. Одним із важливих елементів процесу вивчення іноземної мови в початковій школі є перевірка та оцінювання засвоєних учнями знань, умінь, навичок. Існують різні види контролю: тематичний, рубіжний, поточний, семестровий.

Оцінка знань учнів – це виявлення того обсягу засвоєних учнями знань, рівня і якості засвоєння навчального матеріалу та внесення необхідних корективів у процес навчання з метою вдосконалення змісту, методів і форм організації навчання. Інформаційні технології пропонують велику кількість різних ресурсів, за допомогою яких перевірку в початковій школі можна зробити більш цікавою, зручною та ефективною. Оцінка – кількісний показник якості результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Вона опосередковано характеризує розвиток учня, його здібності, ставлення до навчання і може бути виражена у формі якісної словесної характеристики.

Контроль як дидактичне поняття становить собою сукупність усвідомлених дій, спрямованих на отримання відомостей про рівень опанування окремими учнями програмового матеріалу, оволодіння теоретичними та практичними знаннями, навичками і вміннями, що необхідні у процесі виконання завдань.

Оцінювання рівня засвоєння знань і формування умінь грає виключно важливу роль в організації навчального процесу, адже вона надає вчителю необхідну інформацію для управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів.

Контроль, перевірка результатів навчання трактується дидактикою як педагогічна діагностика, з якою пов'язана проблема вимірювань у педагогіці.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз останніх джерел та публікацій встановив, що питанню оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи присвятили свої праці Т. Байбара,

Н. Бібік, О. Савченко, М. Вашуленко, І. Лутченко, Н. Пасічник та інші. Аспекти навчання іноземних мов молодших школярів розкрито в доробках О. Котенко, А. Соломаха, О. Ціліщева, Н. Шелест та інших науковців.

Проте після опрацювання джерел науково-педагогічної літератури ми звернули уваги, що немає робіт, які б описували використання тестових технологій на уроках іноземної мови в початковій школі для оцінювання засвоєних учнями знань, умінь і навичок.

Мета статті – висвітлити дидактичні можливості тестових технологій та продемонструвати їх застосування під час оцінювання учнів початкової школи на уроках іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розглянути застосування тестових технологій для оцінювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності, варто розглянути саме поняття «компетентність».

Н. Бідюк розглядає іншомовну комунікативну компетентність як «знання, уміння та навички, необхідні для розуміння чужих і власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, зміст якої охоплює знання основних понять лінгвістики мови (стилі, типи, способи зв'язку речень у тексті), навички та уміння аналізу тексту та власне комунікативні надбання» (Бідюк).

Натомість О. Тинкалюк визначає її як «знання мови, високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними її засобами, а також досвід володіння мовою на варіативно-адаптивному рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації» (Тинкалюк, 2008: 53–63).

У різних моделях іншомовної комунікативної компетентності розглядаються різні її складники. М. Кенел та М. Свейн поділяють іншомовну комунікативну компетентність на граматичну, соціолінгвістичну, дискурсивну і стратегічну. Д. Хайме виділяє лінгвістичну, соціально-лінгвістичну, дискурсивну і стратегічну. Також досліджуються тематичний, організаційний, прагматичний, соціокультурний, соціальний та інші компоненти іншомовної комунікативної компетентності (Клочко, Прадівляний, 2009).

Контроль та оцінювання рівня сформованості компетентностей молодших школярів – невід'ємний структурний елемент навчального процесу. Він є і завершальним компонентом змістовного блоку, і компонентом, який пов'язує навчальну діяльність учня (Петрик, 2015: 148).

Більшість вітчизняних та зарубіжних учених розглядають поняття оцінювання по-різному.

Оцінювання, у трактуванні української вченої О. Савченко, – це процес визначення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні змістом предмета порівняно з вимогами Державного стандарту та програм (Савченко, 2012: 193). Оцінювання є особливою (діагностувальною) складовою частиною контролю, а оцінка – це його результат. Грунтуючись на ідеях особистісно зорієнтованої, дитиноцентрованої дидактики, вчена пропонує розглядати такі функції контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, як діагностувальна, корегувальна, прогностична, навчально-перевірювальна, розвивальна й виховна (Савченко, 2012: 185).

При правильній організації навчальної діяльності учнів початкових класів оцінювання сприяє розвитку пам'яті, мислення та мови, своєчасно викриває невдачі у засвоєнні того чи іншого навчального матеріалу та служить їх запобіганню (Івко, 2011: 53).

Оцінювання сприяє підвищенню відповідальності за виконану роботу не тільки учня, але й учителя, привчання школярів до системної праці й акуратності у виконанні навчальних завдань.

Засобами оцінювання у початковій школі можуть бути роздатковий матеріал у вигляді карток, що містять завдання, план висловлювання тощо, фонограми, відеограми та тести (Котенко, Соломаха, 2013: 265). Зазвичай кожен вчитель сам розробляє тестові завдання відповідно до вивченого навчального матеріалу. Традиційно тестові завдання містять інструкцію щодо їх виконання, мовний і мовленнєвий матеріал, засвоєння якого перевіряється на певному етапі навчання (Петрик, 2015: 148).

Перевірка компетентностей учнів потребує особливої уваги у процесі навчання іноземних мов. У сучасному інформаційному суспільстві інформаційно-комунікаційні технології надають змогу вчителю перевірити рівень знань молодших школярів шляхом застосування різноманітних онлайн-тестів, або тестів власного виготовлення. Також великого значення набуває процес навчання молодших школярів самостійного контролю або взаємоконтролю, адже учні навчаються бути уважними і брати відповідальність за результат власної діяльності (Петрик, 2015: 148).

Є такі методи оцінювання компетентностей учнів: усна перевірка (суть полягає в тому, що вчитель ставить учням певні запитання, а школярі мають дати відповіді на них, використовуючи слово. Такий моніторинг сприяє розвитку мислення та вмінню грамотно висловлювати власну думку в логічній послідовності); письмова перевірка (більш ефективна, на нашу думку, порів-

няно з першою, тому що всі учні класу отримують завдання для підготовки письмових відповідей на них. Такий моніторинг сприяє розвитку вмінь учнів працювати самостійно, ефективно розподіляти час на кожне завдання), тестова перевірка (суть полягає в тому, що є підготовлені вчителем запитання до обраної теми, на які подані альтернативні відповіді. Учень має обрати правильний варіант відповіді або ж написати власний, якщо тести відкритого типу. Тестова перевірка може здійснюватися як за допомогою комп'ютера, так і без нього) (Петрик, 2015: 148).

Використання тестів у навчальному процесі надійно увійшло у світову педагогічну практику. В Україні цей процес також набуває сил: розвиваються наші уявлення про призначення та педагогічні можливості тестів, форми тестів, формати запитань, методи обробки результатів тестування та їх інтерпретації.

Слово «тест» англійського походження. Класичним у педагогіці є визначення К. Інгекампа: «Тестування – це метод педагогічної діагностики, за допомогою якого вибір поведінки, що презентує передумови чи результати навчального процесу, має максимально відповідати принципам співставлення, об'єктивності, надійності та валідності вимірів, має пройти обробку й інтерпретацію та бути прийнятним для застосування в педагогічній практиці».

Дещо інше визначення поняття «тест» дають автори Л. Бурлачук і С. Морозов. Вони вважають, що тест – фіксоване в часі випробування, призначене для встановлення кількісних (та якісних) індивідуально-психологічних якостей.

Тестування – науково обґрунтований процес вимірювання (за допомогою тестів) якості властивостей особистості.

Тест – інструмент, що складається із кваліметрично вивіреної системи тестових завдань, стандартизованої процедури проведення, заздалегідь спроектованої технології обробки та аналізу результатів.

Як видно вже з поданих вище визначень, важливими критеріями діагностичних тестів навчності є дієвість (валідність), ефективність і надійність їх результатів.

Відмінність тестових завдань від традиційних контрольних полягає в тому, що вони передбачають оцінювання шляхом порівняння відповідей учнів із ключем і використанням спеціальної шкали оцінок, що гарантує більшу об'єктивність і незалежність від можливого суб'єктивізму вчителя. Тестування є ефективним засобом організації контролю у навчанні іноземної мови, оскільки

стандартна форма завдань забезпечує оперативність у роботі й легкість підрахунку результатів (Котенко, Соломаха, 2013: 266).

Тестовий контроль використовують здебільшого для перевірки якості знань усного мовлення. Говоріння як продуктивний вид мовленнєвої діяльності погано піддається об'єктивному тестовому контролю.

Використання тестових завдань є стандартизованим засобом перевірки, який цілеспрямовано й економно в часі може кількісно виявити, що учень знає та вміє, зробити порівняльний аналіз результатів виконання науково обґрунтованих тестових завдань учнями.

Отже, тест являє «собою сукупність завдань з певної галузі знань або навчального предмета, що дає змогу кількісно оцінити знання, вміння, навчальні досягнення і компетентність учнів» (Кухар, Сергієнко, 2010: 902). Тест складається із тестових завдань. Тестове завдання – це «основна складова частина тесту», яка містить інструкцію для учнів, текст завдання (запитання), має однозначно правильну відповідь і характеризується набором показників» (Биков, 2008: 13).

У роботі з учнями початкових класів на уроках англійської мови учитель може використовувати вибіркові (альтернативного, множинного, перехресного вибору) тести або тести з вільно конструйованою відповіддю. Це можуть бути тести:

- альтернативного вибору – з двох запропонованих реплік обрати ту, в якій висловлюється прохання, згода (незгода), відповідь на запитання тощо;
- множинного вибору – з кількох запропонованих реплік-реакцій вибрати ту, яка підходить до репліки-стимулу тощо;
- перехресного вибору – підібрати, кому можуть належати певні висловлювання тощо;
- із вільно конструйованою відповіддю (учні самостійно формулюють думку й висловлюють її вголос) – вибрати з переліку різноманітних предметів 6 речей, які необхідно взяти в певній ситуації (на борт літака, для роботи на городі, на літній відпочинок тощо) (Квасова, 2009).

Учень має аргументувати свій вибір. Обсяг реакції учня може бути різним, але репліка має свідчити про те, що він правильно розуміє завдання й адекватно реагує на нього.

До кожного із запропонованих тестів пропонується до 6 (у 1–3-му класі) або 12 (у 4-му класі) завдань. Кожна правильна відповідь оцінюється у 2 бали, якщо завдань 6, та в 1 бал при кількості завдань – 12. За кожне неправильно виконане завдання знімається по 2 бали, якщо завдань 6, та по 1 балу, якщо завдань 12 (Квасова, 2009).

У тестології, науці про тести, рекомендують результат тесту обчислювати за формулою: $X_{ci} = X_i - W_i / (k-1)$ (X_{ci} – скоректований на згодку тестовий бал тестованого. Символ i означає номер тестованого, k – кількість варіантів відповіді. X_i – тестовий бал тестованого і без корекції. W_i – число помилкових відповідей тестованого і).

У системі тестового контролю з іноземних мов в початковій школі реалізуються чотири види тестування: поточне, тематичне, рубіжне і підсумкове. За підвидами тестування розрізняється: залежно від статусу результатів виконання тесту – неофіційне тестування (поточне й тематичне) з низьким статусом результатів та офіційне (рубіжне і підсумкове) тестування з високим статусом результатів; за ступенем стандартизованості – нестандартизоване, локально стандартизоване, стандартизоване тестування. Для оцінювання відповідей тестованих використовуються об'єктивний (за ключем) та суб'єктивний (за критеріальною рейтинговою шкалою) методи оцінювання.

Об'єктом тестового контролю виступає іншомовна комунікативна компетенція учнів в різних видах мовленнєвої діяльності.

Необхідно пам'ятати, що тестування – це не самоціль, а ефективна форма повторення, узагальнення і впорядкування вивченого. Контрольно-оцінювальна функція навчання – це елемент добре організованого і технологічно продуманого навчально-виховного процесу. Якщо учні матимуть міцні знання, то їх оцінювання не становитиме особливих труднощів, в якій би формі воно не проводилось.

Для ефективності тестування бажано, використовуючи тестові завдання з вибором, подавати кілька правильних відповідей і збільшувати кількість дистракторів, тобто відповідей неправильних чи правдоподібних. Це дасть змогу зменшити похибку. Важливим для збільшення ефективності тестування є такий дидактичний принцип, як варіативність змісту. У разі збільшення бази тестових завдань зменшується похибка результату тестування, бо зменшується імовірність того, що різним тестованим випаде те саме тестове завдання (Довгий, 2009: 36).

Висновки. У статті ми розглянули дидактичні можливості тестових технологій та продемонструвати їх застосування під час оцінювання учнів початкової школи на уроках іноземних мов.

Ми визначили, що тестовий контроль у процесі навчання іноземної мови в молодшій школі виступає цілісною функціональною багаторівневою системою, яка за всіма характеристиками

співвідноситься із загальною системою навчального процесу з іноземної мови.

Головною метою системи тестового контролю є управління навчальним процесом в оволодінні учнями іншомовною комунікативною компетентністю шляхом оперативного отримання об'єктивних і надійних даних про успішність чи неуспішність перебігу навчального процесу та ступінь ефективності досягнення головної мети

навчання – практичного оволодіння учнями іноземною мовою як засобом спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності на рівні вимог державної програми та проекту державного освітнього стандарту з предмета «Іноземна мова». Основними цілями тестового контролю є визначення рівня навчальних досягнень учнів в оволодінні іноземною мовою по завершенні конкретного періоду навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бідюк Н. М. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя філолога: зміст та структура. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: збірник наукових праць третьої Міжнародної науково-практичної конференції. URL: http://virt.ldubgd.edu.ua/konferenc/kon_ikt/Section5/Bidjuk.pdf.
2. Довгий І. Тестування як ефективний метод перевірки мовної компетенції. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2009. Вип. 4. С. 35–38.
3. Івко А. А. Використання тестових завдань для навчання студентів мовних спеціальностей. Молоді фахівці – майбутнє науки: Зб. статей. 2011. С. 53.
4. Квасова О. Г. Основи тестування іншомовних навичок і вмінь: Навчальний посібник. К. Ленвіт, 2009. 119 с.
5. Клочко В. І., Прадівляний М. Г. Формування професійно спрямованої іншомовної компетентності фахівців технічних та економічних спеціальностей засобами сучасних інформаційних технологій: Монографія. Вінниця: ВНТУ. 2009. 186 с.
6. Конструювання тестів. Курс лекцій: навч. посіб. / Л. О. Кухар, В. П. Сергієнко. Луцьк, 2010. 182 с.
7. Котенко О. В., Соломаха А. В. Методика навчання іноземних мов у початковій школі: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2013. 356 с.
8. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій: монографія / за ред. В. Ю. Бикова, чл.-кор. АПН України, д. тех. наук, проф.; Ю. О. Жука, канд. пед. наук, доц. К.: Педагогічна думка, 2008. 128 с.
9. Петрик Л. В. Класифікація медіазасобів у науково-педагогічній літературі. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2015. 148 с.
10. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. К.: Грамота, 2012. 504 с.
11. Тинкалюк О. Сутність і структура іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2008. Вип. 24. С. 53–63.

REFERENCES

1. Bidiuk N. M. Komunikatyvna kompetentnist maybutnoho vchytelya filoloha: zmist ta struktura / Zbirnyk naukovykh prats' tret'oyi Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Informatsiyno-komunikatsiyni tekhnolohiyi v suchasnyy osviti: dosvid, problemy, perspektyvy».
2. Dovhyi I. Testuvannya yak efektyvnyy metod perevirky movnoyi kompetentsiyi. Teoriya i praktyka vykladannya ukrayinskoyi movy yak inozemnoyi. 2009. Vyp. 4. S. 35–38.
3. Ivko A. A. Vykorystannya testovykh zavdan dlya navchannya studentiv movnykh spetsialnostey. Molodi fakhivtsi – maybutnye nauky: Zb. Statey. 2011. S. 53.
4. Kvasova O. H. Osnovy testuvannya inshomovnykh navychok i vmin: Navchalnyy posibnyk. K. Lenvit, 2009. 119 s.
5. Klochko V. I., Pradivlyannyu M. H. Formuvannya profesiyno spryamovanoi inshomovnoyi kompetentnosti fakhivtsiv tekhnichnykh ta ekonomichnykh spetsialnostey zasobamy suchasnykh informatsiynykh tekhnolohiy: Monohrafiya. Vinnytsya: VNTU. 2009. 186 s.
6. Konstruyuvannya testiv. Kurs lektsiy: navch. posib. / L.O. Kukhar, V.P. Serhiyenko. Lutsk, 2010. 182 s.
7. Kotenko O. V., Solomakha A.V. Metodyka navchannya inozemnykh mov u pochatkoviy shkoli: Navch. posib. dlya stud. vyshch. navch. zakl. 265 s.
8. Monitorynh rivnya navchalnykh dosyahnen z vykorystannyam Internet- tekhnolohiy: monohrafiya / za red. V. YU. Bykova, chl.-kor. APN Ukrayiny, d. tekhn. nauk, prof.; YU. O. Zhuka, kand. ped. nauk, dots. K.: Pedagogichna dumka, 2008. 128 s.
9. Petryk L. V. Klasyfikatsiya mediazasobiv u nauково-pedahohichniy literaturi. Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. 2015. 148 s.
10. Savchenko O. YA. Dydaktyka pochatkovoyi osvity: pidruchnyk. K.: Hramota, 2012. 504 s.
11. Tynkalyuk O. Sutnist i struktura inshomovnoyi komunikatyvnoyi kompetentnosti studentiv nemovnykh spetsialnostey vyshchykh navchalnykh zakladiv. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya pedagogichna. 2008. Vyp. 24. S. 53–63.